

כי האדם עץ השדה מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

עץ מאכל

רגילים אנו שט"ו בשבט הוא חג לאילנות, יש שאוכלים מגוון של פירות ומבשרים עליהם, ויש שלא מתענים כסימן לשמחה. התנועה הציונית שפעלה בראשית ימי המדינה אימצה מנהג מעניין: לנטוע עצים בט"ו בשבט, הם סמכו את מנהגם לפסוק: "וְכִי תֵבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנָטַעְתֶּם כָּל

כי הדעת

המים אפוא חיוניים מאוד להפריית השורשים, והם משל בתורת ישראל לחכמה. "הוֹי כָּל צֶמָא לְכוּ לְפָנֵינוּ", ובעיקר לצמח הרוחני: "הִנֵּה יָמִים בָּאִים... וְהַשְׁלַחְתִּי רָעַב בְּאֶרֶץ לֹא רָעַב לֵלֶחֶם וְלֹא צָמָא לְמַיִם כִּי אִם לְשִׁמְעַת דְּבָרֵי ה'". צמחון לדבר ה', שיביא עמו לידיעת ה', "כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה' פָּנִים לָאֵם מְקַסִּים". הדעת היא כמו מים, וחובה להתחבר אליה כדי להתקיים בחיים האמתיים.

הקב"ה נתן לנו מצוות שקשורות בצומח, כמו תרומות ומעשרות, כדי לקשור אותנו להבנה שגוף האדם משול לצמח עונתי, ונשמת האדם משולה לעץ השדה ששורשיו עמוקים. גוף האדם הוא כמו צמח מתכלה, ולכן ראש השנה למעשרות של החד-עונתיים הוא א' תשרי, שהוא גם יום הדין של האדם. אנו לא מתנשקים בחוצות ושותים לשכרה כגויים, זהו יום חשבון נפש, שבו מתפללים בחרדת קודש לחיים ואושר.

בראש השנה אנו מתפללים על הצומח-גוף האדם, שהוא מתכלה, תצא רוחו ישוב לאדמתו, היום פה ומחר איננו, "גוף נגוף מלא אספסוף יוסיף ולא יסוף". אדם בגופו איננו כלום, רק ברוחו, בחזונו ובערכיו, האדם בעל מעלה והם אלה שמבטיחים לו חיי נצח. הנשמה בת נצח, ובהוספת דעת ומידות טובות אנו מזככים אותה להיות כמלאך. היא החלק הנכבד שבנו, ובהעצמתה אנו מבטיחים את נצחיותה.

בשלח - שבת שירה

כשאבותינו יצאו ממצרים, והתרחש הנס הגדול של קריעת ים סוף, הם שרו שירת הלל לבורא עולם על התשועה הגדולה: "וַיִּזְעַק ה'", "אֶצְרִי מִשֶּׁה". אף על פי כן, עם ישראל התעכב על גדת ים סוף כדי לאסוף את השלל העצום של המצרים שטבעו בים. הים פלט את המצרים ואת שללם הרב, והעם הסתער על השלל. משה רבנו נאלץ לגרור אותם בכוח מגדת ים סוף: "וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף". הוא אומר להם, אל לכם להיות חמדנים ותאבי בצע, עוד תזכו לשלל בהמשך, בינתיים יש לנו תוכנית מסע וייעודים רבים למלא. והם השיבו לו, שלא יפריע להם ליהנות מהעושר הרב שלא זכו לו בהיותם עבדים.

מיד "וַיֵּצְאוּ אֶל מִדְבַּר שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְלֹא מָצְאוּ מַיִם", הקב"ה מוליך את העם שלושה ימים

בלי מים, בלי לשתות ובלי להתרחץ. והנה, בהגיעם למקור מים, הם מגלים שהמים מרים: "וַיָּבֹאוּ מְרִתָּה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מִיָּם מְרִתָּה כִּי מְרִים הֵם". קמה צעקה בעם ישראל מפני שלא ניתן לשתות את המים: "וַיִּלְנוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה לֵאמֹר מָה נִשְׁתֶּה".

מרידות המים ורפואתם

"וַיִּצְעַק אֶל ה' וַיִּרְהוּ ה' עַץ וַיִּשְׁלַךְ אֵל הַפִּימִים וַיִּמְטְקוּ הַפִּימִים, שָׁם שָׁם לוֹ חֵק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ, בַּפְּסוּק זֶה נִקְשְׂרוּ שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁלֹּא אֵינָם קְשׁוּרִים, הַמִּתְקַת הַמַּיִם עַל יְדֵי הַשְׁלַכַת עֵץ לְתוֹכָם, וְלִימוּד הָעַם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים. בַּתְּרֹגֶם הַמִּיּוּחָס לִיּוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל נֹאמֵר, שֶׁהָעֵץ הָיָה מֵר מְאֹד, וּמִשֶּׁה רָבֵנוּ כָּתַב עָלָיו אֵת שֵׁם ה' וְהִשְׁלִיכוּ לַמַּיִם וְכך מִתְקַן הַמַּיִם. וְהָאֵבָן עֲזָרָא אֹמֵר, שֶׁהָפֵלָא כָּאֵן גָּדוֹל מְאֹד אִף אִם הָיָה מְדוּבָר בַּעֲץ רָגִיל וְכָל שָׂכָן בַּעֲץ שְׁהוּא מֵר.

משה אמנם ריפא את המים, אבל המרידות הגדולה היא כאשר אדם או אומה הופכים להיות תאבי בצע, שנוהים אחר תאוות הממון ומסתערים על גוויות המצרים ועל שללם. זה עם שאין לו מוסר וערכים. ולכן, דווקא שם נאמר "שָׁם שָׁם לוֹ חֵק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ", כהקדמה למעמד הר סיני, בלא חוק ומשפט העם מתפרע, ואנחנו נועדנו להיות עם ערכי ומובחר.

ומכאן לעצי ט"ו בשבט. עץ רומז על המלה עצה - תבונה - חכמה. זהו האדם היהודי, מושרש בערכי אבות ומוסר, עם בעל חזון רוחני, ולכן נזרק עץ הדעת והחכמה לתוך המים המרים. בתחילה, התנהגותו של האדם פרועה ומתלהמת, אך בתוספת העץ-הדעת, התנהגותו טובה וערבה. ולכן לאחר לימוד החוקים והמשפטים נסעו אֱלִיָּהוּ, שם היו שנים עשר עינות מים מתוקים כנגד שנים עשר השבטים, ושבעים תמרים כנגד שבעים הזקנים, ללמדנו שבלא דעת ובלא מנהיגות לא יתקיים עם.

כי האדם עץ השדה, מה העץ מושרש וראשו למעלה ובנתינת מים יניב פירותיו, כך האדם שיש לו חזון לדורות וטובל בקי הדעת, הוא יניב פירות ויזכה לנצחיות. יהי רצון שנזכה להגיע לייעודנו כעם ערכי, אור לעצמנו ואור לגויים.

העלון מוקדש לזכרו של

ר' אהרן חמדי הלוי נע"י

הליכות עם ישראל-עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' נחל גמלא 2, קריית אונו, ת.ד. 211, מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

מכון תורני לחקר
מנהג העדות

שבטות עיון
וירחי כלה

כולל אברכים

ארגון
אשת חיל

בית מדרש
לדיני הממונות

המרכז העולמי
למשפט התורה

אחת התעלומות המעניינות ביותר במהלך סיפור חייו של יעקב אבינו הוא מאבקו עם המלאך. כיצד אפוא יש להבין התרחשות זו לאור משנת הרמב"ם? הרמב"ם מלמדנו שכל פרשת "היאבקות והשיחה הללו" [עם המלאך - ה"ו במדרש הנבואה" (מ"ב, ב, מב), כך שאין כל ספק שלא מדובר כאן בהיאבקות במובן האלים והתחרות שאנחנו מכירים, אלא במאבק שכל כולו התנהל בשגב מחשבתו הנבואית של יעקב אבינו.

הרקע למאבק

כדי להבין את מהות מאבקו של יעקב, נזכיר מה היה מצבו של יעקב אבינו לפני המאבק. יעקב אבינו עמד להיפגש עם עשו אחיו לאחר עשרים שנות היעדרות, בידעו שאש השנאה והנקמה בקרבו של עשו לא שככה במשך כל השנים הללו ואולי אף התלהטה והתגברה. הוא נמצא בעת שבר ומשבר, במצוקה אדירה ובחוסר ודאות מטלטל, הוא פוחד מאוד על נפשו ועל נפש ההולכים עמו, וכמו שמעידה התורה: "וַיָּרָא יַעֲקֹב קָאֵד וַיֵּצֵא לוֹ" (בראשית ל"ב, ח). הוא פונה לה' וזועק באימה גדולה: "הֲצִילֶנִי מִיַּד אֶחָי מִיַּד עֵשָׂו, כִּי יָרָא אֶנְכִי אֹתוֹ כִּי יִבֹּא וְהָפְנִי אִם עַל בָּנַי" (שם י"ב).

ה' לא עונה לתפילתו, אך הוא רואה את מצוקתו ומזהה את חולשתו. כדי לחזק את יעקב אבינו, ה' שולח לו מלאך שייאבק עמו. כידוע בתורת הפסיכולוגיה, כאשר אדם נמצא בעת שבר וקונפליקט, יש בידו הזדמנות נפלאה לצאת מחוץ ולהפוך את הקושי לצמיחה. כמובן, הקושי יכול להפוך גם לצמיחה, אך ה' ידע שיעקב אבינו יצא מחוץ מן המאבק. דוגמה נוספת, כאשר אדם חש חולשה בשרירי גופו, מה עליו לעשות? לאמץ ולייגע אותם ולהחליש אותם, כדי שישבו להתחזק ולהיבנות.

בתורה נאמר שהמאבק התנהל בלילה: "וַיָּקָם בַּלַּיְלָה הַהוּא [...] וַיִּתְּרֵן יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ" (שם כ"ה), וזאת כדי לרמוז על מצבו הרוחני והנפשי של יעקב אבינו, שהיה שרוי בחושך המשבר והמצוקה הרוחנית לקראת פגישתו

הגורלית עם עשו אחיו, ובתוך החושך הזה, ה' שולח לו את המלאך להיאבק עמו. זהו אפוא הרקע למאבקו של יעקב, וזהו חסדו הגדול של א-להים ליעקב אבינו, שבעת השבר והמשבר הוא מִצְטָן לו התמודדות רוחנית אדירה כדי לחזקו ולאמץ את רוחו.

מהות המאבק

דומה, שרמז לאופי המאבק יש בדברי הרמב"ם בתוך פירושו למשנה מפורסמת באבות: "הלל אומר [...] ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש" (ב, ו). ושם ביאר רבנו: "זענין השתדל, האבק עם עצמך ומשוך את עצמך לרכישת המעלות - כיון שאין שם מלמדים שילמדך, הִיָּה אתה המלמד לעצמך". כלומר, בדור שבו נעדרים אנשי אמת ואנשי מידות, בדור שלא שרדו בו אנשי האמונה, בדור כזה שאין לך דוגמה ומופת לרכישת מעלות מידותיות, אל תתייאש ואל תשקע בים הסיאוב והזוהמה המפפים בכל פינה, הִיָּה אתה המורה של עצמך, ומשוך עצמך אל על.

לאור פירוש זה, נראה שגם מאבקו של יעקב אבינו היה אפוא מאבק רוחני פנימי. כלומר, המלאך נשלח כדי לעפת את יעקב אבינו עם חולשותיו האנושיות, עם חששותיו ופחדיו. יעקב אבינו במשך כל החזון הנבואי נלחם באידיאות ובערכים השליליים שגילם עשו אחיו. "שָׁרוֹ של עֵשָׂו" נאמר במדרש, כדי לרמוז על המלחמה הפנימית שניהל יעקב אבינו כדי לשמור על טהרת נפשו ואיתנותו הרוחנית מול עצמת אישיותו השלילית הכפירה של עשו אחיו.

סופו של המאבק

המאבק מסתיים כאשר המלאך רואה "כִּי לֹא יָכַל לוֹ" (שם, כ), ללמדנו שאף שיעקב אבינו ניצח במאבקו הרוחני הפנימי עם המלאך, לא מדובר בניצחון מוחץ שאין תקומה לאויבו. ויתרה מזאת, המלאך אף מצליח להכות את יעקב אבינו בכך ירכו ולגרום לו לצליעה. זאת כדי

לרמוז, שהמאבק הרוחני הפנימי של האדם עם חולשותיו האנושיות לא יכול להסתיים במאבק מנצח ומוחץ. האדם הוא אדם, וכזה יש לו חולשות ואין צדיק בארץ שיעשה טוב ולא יחטא'. מזאת ילמד האדם, שגם אם מאבקו הפנימי להתרוממות רוחנית נתקל בחתחתים ובמהמורות, אל יתייאש וידע שזו דרך העולם.

על האדם שנמצא בחושך המשבר, להילחם ולהיאבק בידעו שהשחר בוא יבוא, וכמו שעלה השחר ליעקב אבינו שנאבק "עַד עֹלֹת הַשָּׁחַר" (שם, כה), כך בסיום המאבק, בצאת האדם מחשיכה לאורה, בהפכו את הקונפליקט לצמיחה, יראה את אור השחר מפציע, ולבו ימלא שמחה ותודה לשם יתברך.

המאבק - מסר לדורות

בתום המאבק, המלאך פונה ליעקב אבינו ומבקש ממנו "שִׁלְחֵנִי, כִּי עָלָה הַשָּׁחַר" (שם, לב). כלומר, הנה עלה השחר, הנה הצלחת במאבקך ובחיזוק נפשך, כך שתפקידי תם, ולכן חדל להיאבק והרפה ממני. ברם, יעקב אבינו לא מרפה מן החזון הנבואי ודורש מן המלאך שיברך אותו: "וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי אִם בְּרִכָּתִי" (שם).

מדוע התעקש יעקב אבינו שהמלאך יברך אותו? תשובה, כדי שאותו חזון נבואי, אותו מאבק איתנים, יהפוך סמל לדורות לעם ישראל. ואכן המלאך נעתר לבקשתו ואומר: "וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יִאָּמֶר עוֹד שָׁמַךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל" (שם כ"ט); כלומר המאבק שלך איננו עוד המאבק הפרטי שלך, מעתה המאבק שלך יהיה לסמל למאבקו של עם ישראל לדורות, מאבקו של עם ישראל על יושרו, טהרת נפשו ומוסריותו.

בכל עת שבה עם ישראל יחוו כאומה או כיחידים, את עול החושך הנורא, חושך הדעת והאמונה, לא יתייאשו ויזכרו את מאבקו של יעקב אבינו, בנחישות ובגבורה עד עלות השחר, עד שיעלה האור ויגבר על החושך, ויביא עמו שמחה וששון לצדיקים, בוא יבוא לא יאחר.

שמעו ותחי נפשכם - טלפון הלכה יומית ושיעורים חדשים נוספים מפי מורנו ורבנו הגאון הרב רצון ערוסי שליט"א 0110-079-911 079-911-0110 הלכה יומית כל יום !!!

בשורה משמחת

שיעורים טלפוניים של מורינו הרב הגאון **רצון ערוסי** שליט"א שאפשר לשומעם גם בקו הטלפוני הנפלא של מערכת "קול הלשון" מחייגים 03-617-1111

ומיד לאחר מכן בתפריט הראשוני לוחצים את המספר:

1 → 3 → 6 → 46

בנוסף מידי יום שישי, ניתן יהיה לשמוע ב"קול הלשון" בשידור חי את שיעורו השבועי של הרב בכולל בקרית אונו. מתקשרים למספר הנ"ל ולוחצים כוכבית למעבר לשיעורים חיים. ניתן לצפות בשידור חי באתר נצח ישראל (net-sah.org).

שעות השיעור ביום שישי החל משעה 8:30 עד 11:00.

ברכות

שהשמחה במעונם

למשפחות הדגולות הסבים

מ"ר הרה"ג **רצון ערוסי** ורעייתו

הרב **זכריה ונה** ורעייתו
מר **בנימין אפרתי** ורעייתו
מר **ציון גריידי** ורעייתו
לרגל שמחת כלולות נכדיכם

נתן אפרתי עם **אורית** ה"ו

בני ידידינו
רבי **שלום ונה** ורעייתו **איילת** שתחי'
מר **ארז אפרתי** ורעייתו **לימור** שתחי'

המאחלים
מערכת אור ההליכות

ברכות

לידידינו החבר המסור
רבי **נועם** ורעייתו **אודליה** עוזרי
חבר הנהלת הליכות עם ישראל

בהיכנס בנכם
מלאכי נ"י

בעול נועם תורה ומצוות

נכד לסבים הדגולים
רבי **יהודה** בכה"ר סאלם **עוזירי**
ונו"ב **נעמי** שתחי'
רבי **יוסף צדוק** ונו"ב **יונה** שתחי'

שיתקיים בכם
"**עֲטַרְתִּי זִקְנִים בְּנֵי בָנִים**
וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם"

המאחלים
מערכת אור ההליכות

בשורה משמחת

הספר "**טהרת משה**"

פרי חיבורו של
הרב **צפניה ערוסי** שליט"א

חוזר למדפים!

הספר עוסק בנושא טהרת המשפחה כפי שנלמדה ע"י רבותינו הקדושים ועפ"י פסקי רבנו הרמב"ם.

ניתן להשיג

במכון

משי"ה:

03-5353570

ובאתר נצח

ישראל

(net-sah.org).

דברי חלומות בהלכה

מצאנו במספר מקומות התייחסות הלכתית לדברי חלומות, ואולם לכאורה אין בהם גישה אחידה. מצאנו שאדם שחלם חלום רע צריך מיד למחרת להיות בתענית חלום (הל' ת"ת ז"ב), וההלכה ראתה בכך חשיבות גדולה כל כך שאפילו בשבת יש להתענות, וכדי שלא יפגע כבוד השבת בכך, צריך אותו אדם לנהוג תענית נוספת על שהתענה בשבת. בדומה לכך, מצאנו שאדם שראה בחלומו שנידוהו, צריך להשיג עשרה בני אדם חכמים ככל שיוכל להשיג, כדי שיתירו את נדו (הל' תעניות א"ב). נמצא שיש לחלום חשיבות גדולה ואין להתעלם ממנו.

אך לעומת זאת, מצאנו בהלכות מעשר שני (י"ז, י"ח) ש"דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין" (על-פי הברייתא בגמ' סנהדרין ל"ע"א, ועוד). המקרה שעליו נאמר הדבר מפליא מאוד. מדובר בו על אדם ששמע בחלומו הודעה שמעות מעשר שני שהיו לאביו והוא מחפש אחריהם, נמצאים במקום מסוים. גם אם למחרת הוא מצא בדיוק באותו מקום מעות טמונים, הוא אינו צריך לחשוש שיש בהם קדושת מעשר שני, שכן "דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין". לכאורה, מאחר ונמצאו דברי החלום נכונים בחלקם הראשון שציין היכן הם, היה מקום לחשוב שגם הקביעה שמדובר במעות מעשר שני נכונה היא. ואולם, לא, למעות אלו אין אפילו מעמד של ספק, ואין צורך לחשוש להם כלל.

להבנת הדברים, ראוי שנפנה למקורות אחרים שבהם הסביר הרמב"ם את נושא החלומות. הראשון שבהם הוא בהקדמות **למסכת אבות** (המכונה 'שמונה פרקים'), ובה במהלך תארו את חלקי הנפש הוא עסק ב**פנח המדמה** (פרק א), והוא תיארו כמורכב משני חלקים: האחד, שמפרק כל ידע שנקלט בחמשת החושים למרכיביו ושומר אותם, כגון שראה תמונת חפץ והיא תישמר במאגר הזיכרון כמספר זיכרונות שונים; **האחר** צורתו החיצונית, השני של צבעו, השלישי של גודלו, וכן הלאה.

בחלק השני של הכוח המדמה ניתן לחבר את הזיכרונות השונים בהרכבות חדשות שחלקן גם אינן אפשריות כלל, כדוגמת סוס בעל כנפיים, ספינה עם משותים שמפליגה בענני השמים, ועוד רבים כאלה. בפרק השני קבע הרמב"ם שהכוח המדמה בדומה לכוח הזן (של התפקודים הביולוגיים של הגוף) אינו רצוני, ורצונו לכן מהעובדה ששני הכוחות הללו ממשיכים לפעול גם כשהאדם ישן וכוונתו שילם אינו פעיל. במורה הנבוכים, בפרקים שבהם ביאר הרמב"ם את התהליך הנבואה (חלק שני, פרקים לב-מח), הוא המשיך לתאר את פעילותו של הכוח המדמה (פרק לו), ותיאר את חלומות הלילה כפעולות שלעיתים הן שיא ביוצאיו של הכוח הזה, שמגיע לפעמים לחיזיון נכון של העתיד לקרות בדרך פעולה שדומה לפעולת הנבואה.

בשל הדמיון בתפקודם של החלום והנבואה, אמרו חז"ל שהחלום הוא אחד משישים נבואה, ובמקום אחר כינו אותו כנבואת הנבואה, כלומר כפרי שנבל בטרם הושלם. נבואה מגיע שפע של מידע מהקב"ה לנביא, ומאחר והוא אינו יכול להיקלט בנפש הנביא כמות שהוא, שפע זה עושה שימוש

במאגר זיכרונותיו של הנביא ומרכיב מהם מסר מוחשי בצורת משל ציורי לאותו מידע, ממש כפי שחלום הלילה מציג במשל ציורי את הדברים שהעסיקו והטרידו את האדם לפני שנרדם. מעלתו של הנביא היא שנושאים גשמיים כבר אינם מעניינים אותו, ועיקר רצונו הוא להבין את הנושאים החשובים באמת, אותם מרכיבים מופשטים שמשפיעים ומנווטים את הנעשה בעולמו. ישנם גם אנשים שאינם נביאים, והם בעלי כישרונות גדולים בתחום כוחות הנפש של ההיגיון והדמיון, ולכן הם מצליחים לחזות מהלכים עתידיים בכלכלה, בפוליטיקה ובתחומים אחרים, ברמה שמרשימה את כל הסובבים אותם (עצת אחיטופל מתוארת כדומה לתשובה מנביא, שמואל ב, טז, כז).

אם ננסה לחזור להלכות שראינו בפתח דברינו, נוכל לבאר על פי הסברי הרמב"ם, שחלומות של אדם שאינו נביא עשוי לכלול מרכיבים רבים שאין להם דבר עם המציאות האמתית, אולם הוא עשוי לכלול גם דברים רבים אמתיים, וחלקם אפילו חשובים מאוד, אלא שהאדם בזמן ערותו לא נתן להם את הדעת כראוי, ואולי אף היו לו סיבות לחשוש מבחינתם כראוי. בחלום הלילה, כשאין השכל עוצר את המדמה, צפים מחדש כל פרטי המידע שנקלטו בראשו של האדם, ולעיתים יש בהם דברים גדולים.

לכן, מצד אחד אין לקבל את דברי החלום כאמת, אבל מצד שני לחשוש שמא יש להם בסיס בעל משקל. החלום הרע יכול לבוא מתחושה בריאה שמרגישה בקיומה של סכנה אמתית, ולכן ראוי להתענות ולעשות תשובה כדי למצוא את הדבר שיש לתקנו ולהיערך אליו בצורה נכונה. כך גם חלום שמבטא את סילוקו של האדם מחברת קרוביו וחבריו, הוא דורש בחינה דומה שמא החולם עבר על מחויבות שצריך היה לקיים כלפיהם או שאינו ראוי להשתתף בחבורתם בשל חטאיו.

עם זאת, כאשר ההלכה עוסקת בחלום של מעות מעשר שני ובה יש לבחון עובדות, אין בסיס מוצק לחשש, על פי הסברו של הרמב"ם לפעילות המדמה. המקרה עסק באדם שמתחפש את כספי אביו שיש בהם קדושת מעשר שני או שהוא חושש שיש בהם ואינו רוצה להיכשל בהם; לכן חלומו עסק באותו ענין, ובחלומו הוא שומע היכן הטמין אביו מעות אלו. אך מכיוון שהוא לא נביא, המידע על מקום הכספים עולה בחלום מתוך דברים שקלט במעשי אביו הזכורים לו.

יש להניח שדמיון הפנה אותו למקום שבו ראה את אביו מסתיר דבר-מה או שראה אותו נמצא שם בצורה לא מוסברת, והחלום מבאר לו את מה שאביו הצליח להסתיר ממנו באותו זמן על ידי הסברים שונים שאותם המדמה השמיט עתה (שהרי דרכו לפרק את המידע לחלקים שונים), ואותו מקום הוצע כתשובה למקום שמבוקש - מקום כספי האב. לכן ייתכן וימצאו גם כספים שהניח אביו, אולם אין הכרח שאלו הם כספי מעשר שני, והם יכולים להיות באותה מידה כספים שמקורם בדברים אחרים. (גם בהלכה הבאה מציג הרמב"ם מקרה שדברי האב אינם מחייבים אפילו כשנאמרו במציאות הממשית ולא בחלום. שכן האב עשוי לומר שכסף מסוים הוא מעשר שני גם כדי להרחיק אנשים ממנו). נמצא שההלכות השונות תואמות הבה עקבית אחידה, ואין לראותן כסותרות זו את זו.

אור ההליכות

ערב עיון לזכרו של הרה"ג יחיא אג'יץ

מאת נין הרב: ר' אופיר קיסר יצ"ו

בעניין ההלכתי. הוא הראה קווים מקבילים בהלכה בין חכמי תימן לבין חכמי אשכנז, למשל, בין מארי הישיש לבין ה"נודע ביהודה", וכן דוגמא הקשורה לר"י אביז והגאון החז"א. גם הוא נדרש לעניין כתבי היד, שר"י אביז העדיף תדיר על פני הדפוסים, ובעיקר כתבי היד של "משנה תורה". בסיום דבריו סיפר הרב אהרן קאפה, כי ימים אחדים לפני פטירתו של אביו, ר' חיים זצ"ל, שאל אותו, מה דעתו על הרה"ג אביז. אביו השיב בשתי מילים: "מלאך ה'".

פרופ' יוסף יובל טובי מאוניברסיטת חיפה ייחד את עיקר דבריו למנהיגותו של הרה"ג אביז, לאחר שנבחר לרב הראשי של יהדות תימן. הוא סקר את תולדות ההנהגה של יהודי-תימן, אופייה, כמו גם את השינויים שחלו בה בדורות האחרונים. עוד ציין פרופ' טובי, כי תמיכתו של האימאם במינויו של הרה"ג אביז הייתה לא רק בשל טיב היחסים הקרובים ביניהם, אלא גם בשל רצונו של האימאם להשכין שלום בין ה"דרעים" לבין ה"עיקשים".

אדוני, אבי, **ד"ר צמח קיסר** (נכדו של הרה"ג אביז) נדרש גם הוא בפתח דבריו לדמותו המאירה של ענק רוח זה, שהאיר את שמיך של יהדות תימן באור נגהות. ד"ר קיסר הזכיר, כי פעמים הרבה הלך הרה"ג אביז בדרך הפשרה כדי להימנע מחלוקות, עד שאפילו כאשר התפלל בבית כסוים, התאים עצמו למנהגיו. עם זאת, כאשר חש כי מאן דהו פוגע בכבודו של תורה, הוא נהג בתקיפות וללא משוא פנים. באשר למאפיינים הלשוניים של הערותיו-ציין ד"ר קיסר, כי גרעינה של לשון כתיבתו הוא עברי-לשון חז"לי שמצויים בו יסודות מן הארמית הבבלית בתוך משפטים עבריים ללא חציצה כלשהי. לפעמים משמשים רכיבים ארמיים למילים מן העברית; לא תמיד נשמר ההתאם במין ובמספר ומצוי שימוש מרובה בראשי תיבות.

מר **מרדכי יצהרי** העלה זיכרונות, ששמע בעיקר מאביו, הרב צדוק יצהרי זצ"ל, שהיה תלמידו של הרה"ג אביז, ואף שימש כעוזרו האישי בעניינים הקשורים לממשל בתימן. הוא גם הזכיר מנהגים מיוחדים, שנהג בהם הרה"ג אביז, כגון אי-נענוע הלולב לאחר הברכה. בסיום דבריו קרא מר יצהרי קטע מקינה שכתב אביו עם פטירתו של הרה"ג אביז.

את יום העיון חתמה הגב' **אסתר מוצ'בסקי**, אוצרת בכירה במוזיאון ישראל, שתיארה את הרה"ג אביז כצורף אפן. לדבריה, עבודות הצורפות שלו היו מיוחדות ויוצאות דופן הן בשלימותן והן במיוחדות צורתן. היא ציינה לדוגמה את התכשיט "לֶבֶה טוֹר" העשוי זהב טהור, שהמוטיב המאפיין אותו הוא ציפורים הדומות ליונים. הדוברת הדגימה בליווי מציגת תכשיטים נוספים של הרה"ג אביז שהיו בזמנו חידוש מרענן בצנעא היהודית. הרה"ג אביז מוזכר עד היום בספרי הלימוד בתימן כצורפו של המלך.

יאה ערב עיון מכובד זה לענק הרוח שלפנינו.

לצדו של המאור הגדול, הרה"ג יחיא קאפה זצ"ל, היה הרה"ג אביז אחד מתלמידי החכמים הגדולים שהצמיחה יהדות תימן במחצית השנייה של המאה התשע עשרה ובמחצית הראשונה של המאה העשרים. אצ"ל שלצדם של שני מאורות גדולים אלה היו בנמצא תלמידי חכמים נוספים ששימשו בקודש בתקופה הנזכרת. כבר מקנותו התבלט הרה"ג אביז בחריפות שכלו ובעמקנותו בתורה, בהנהגותיו, ביושרו ובצניעותו ובדאגה מרובה לצאן מרעייתו. בשנת תרצ"ז נבחר הרה"ג אביז פה אחד לשמש כרב ראשי של יהדות תימן. מיד עם כניסתו לתפקידו החדש-ביצע הרה"ג אביז כמה מהלכים חשובים ותקנות שונות שהיטיבו עם אנשי קהילתו, וגרמו לאיחודה הזמני. ואולם, למרבה הצער, כוהנותו לא ארכה זמן רב. קנאה, תככים ועלילות דברים, שטפלו עליו מבית ומחוץ, גרמו לו לדאבון לב ולצער רב, ובשנת תרצ"ה נתבקש לישיבה של מעלה.

לזכרו של הרה"ג אביז התקיים בקרנחשון התשע"ז במכון "יד בן צבי" ערב עיון שעניינו דמותו ופועלו. גופים אחדים חברו לקיום ערב עיון זה: מכון "יד בן צבי", משרד החינוך והתרבות, עיריית ירושלים ואגודת "הליכות עם ישראל". אולם הדיונים היה מלא מפה לפה מעבר למצופה, והערב נפתח בדברי ברכה קצרים של נציג משרד החינוך. **הרב ד"ר אליהו אביעד**-נכדו של הרה"ג אביז-שידו רב לו בקיומו של ערב עיון זה, הנהגה את הדיון בטוב טעם ובחן רב, ובדברי פתיחתו תיאר את פועלו של הרה"ג אביז, שנתכנה "הרמב"ם של תימן", את היותו דיון ופוסק, שהיה בקיא בש"ס ובפוסקים, פילוסוף, רופא, צורף אפן ויועצו הקרוב של האימאם.

ראשון הדוברים היה **הרה"ג רצון ערוסי**, רבה של העיר קריית אונג. בדבריו התייחס הרב ערוסי למשנתו של הרה"ג אביז דיני אישות ובדיני ממונות תוך מתן דוגמאות, בעיקר לאור הערותיו, שנכתבו על גיליונותיו של ספר "משנה תורה". מן הדוגמאות שהובאו, ניתן להבחין בבירור בעמקנותו של הרה"ג אביז וכן בגירסאותיו המקוריות בהשוואה למצוי בדפוסים. הרב ערוסי סיים את דבריו במילים אלו: "אשריה של יהדות תימן, שחכמיה משמרים גירסאות ישנות ואמנים להן".

לאחר הרב ערוסי נשא דברים **הרב שמואל לבני**, הי"ו, נכדו של הרה"ג אביז ועורך הספר "איש על העדה", שתוכנו סובב אודות דמותו ופועלו של הרה"ג אביז, והובאו בו הערותיו-חידושי על גיליונותיו של ספר "משנה תורה". הרב לבני ציין נקודות אחדות המעידות על אישיותו והנהגותיו של הרה"ג אביז. בראש ובראשונה היה איש שלום, ולראיה מיד עם מינויו כרב ראשי, הוא פרסם שני כרוזים, שעיקר עניינם הפצרה באנשי הקהילה להתרחק משנאת חינם ולרדוף אחר השלום. עוד הזכיר הרב לבני, כי הרה"ג אביז לא ראה סתירה בין תורה לבין מדע, ומלבד היותו ענק בתורה, הוא עסק גם באסטרונומיה, ברפואה, באלגברה ובלימוד שפות שאינן שמיטות.

השלישי שנשא דברים היה **הרב אהרן קאפה**, שהחלה-החזיק אחרי הרב ערוסי

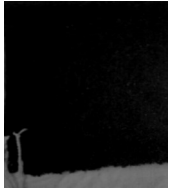
יהודי תימן מחזירים

עטרה ליושנה!

שמלה'

טלית תימנית מקורית!

המעוניין לרכוש יפנה
למס': 0524700429
המלאי מוגבל!

לכו אל יוסף, אשר יאמר לכם תעשו

[תשובה]

א. כל זמן שלא נתמלא זקנו ובימינו כל שלא הגיע לגיל שיתמלא זקנו נושא כפיו עם אחרים אבל לא בפני עצמו. ואם עלה אפלו לבדו משיהיה איש לא ירד. וכן לענין לברך ראשון כפי המנהג כי מן הדין גדול הצבור הוא שעולה ראשון.
(ג). צורת פתח שעושים היום כשר אף לכתחלה בכל דבר בין לענין שבת, בין לענין כלאים.
שאלה אמצעית אינה ברורה לי, בכל אופן לפי מסורתנו אינה דגושה.

בכ"ר יוסף קאפח

יום רביעי לסדר
וידבר משה את
מַעֲדֵי יִבְי"ו
[ז' איר תשנ"ז]
כבוד הרב יוסף
בכה"ר דוד
אלקאפח הי"ו
עתרת החיים
והשלום.

באנו בשאלותינו לברר הדין והמנהג
לדעת מה יעשה ישראל וכמאמרם ז"ל
שאל אביך וז"ל.

שו"ת מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

מחנך אתר "מורשת" www.moreshet.co.il ואתר "נצח ישראל" www.net-sah.org

קן שלום כהן

על שם ר' שלום כהן ז"ל
ואלמנתו מרת נעמי תב"א

בשיתוף מכון מש"ה
לחקר משנת הרמב"ם
מיסודה של הליכות עם ישראל

מכריזים על תחרות כתיבת מאמרים להנצחת
זכרו של ר' שלום כהן ז"ל, ואלמנתו נעמי תב"א.

לרגל יום השנה, שיחול ביום שישי
י"ט אדר תשע"ז (נפטר י"ט אדר תש"ה), פונים אנו
לציבור הלומדים והחוקרים, לכתיבת מאמרים
תורניים לזכרו.

ועדת רבנים בנשיאות:

מו"ר הגאון הרב רצון ערוסי שליט"א
תבדוק את המאמרים, והמצייתים יזכו במלגות
כספיות נאות עד 3000 ₪.

המלגות יחולקו בכנס מיוחד שייערך בעז"ה ביום
חמישי בתאריך
י"ח אדר תשע"ז.

את המאמרים יש לכתוב בנושאים העוסקים

במנהגי יהודי תימן.

המאמרים צריכים להיות עיוניים ומקיפים. על
הכותב לצטט את האמור במקורות. על הנושא
הנבחר, לבאר את שרשי המנהג הקדום והתאמתו
למקורות, ואת המנהג החדש הנהוג כיום מול
המנהג המקורי. קיימת אפשרות לבאר מנהג
מסוים על פי הנהוג במחוזות שונים של יהודי
תימן, ולהסמיכו למקורות ולהלכה.

המטרה בכתיבת המאמרים אינה להעתיק דברים
מפורסמים שכבר נכתבו, אלא לבאר נקודות
עמומות ונושאים שלא נבארו, ולשפוך עליהם
אור, בעיון ובצורה מקיפה.

כל מאמר צריך להכיל כ- 25 עמודים לכל הפחות.
את המאמרים יש להגיש עד ראש חודש שבט
תשע"ז, ולהעבירם לכתובת דואר
halichot@zahav.net.il

לפרטים: 03-5351119

הריהו חי חיי אישות בין
בני זוג שייחדו עצמם
כאיש ואשה, אך בלי
חופה וקידושין. בני זוג
כאלה אינם עוברים על
לאו "לא תהיה קדשה",
אך הם מבטלים מצוות
עשה לקדש אשה כדת
משה וישראל. בני זוג
כאלה, אם יפרדו אינם
צריכים גט, כי מעולם
לא נהיו נשואים כדת
משה וישראל. לאור כל
הנ"ל, אין בשאלתך זו
רלבנטיות למקרה שבני
לרבות ברכות הנישואין.
הביסוס ההלכתי לכך
יכול להיות, ששעת
דוחק כדיעבד דמי,
ושיש פוסקים רבים
שמכשירים לכתחילה
חופת נדה, וכדאים הם
לסמוך עליהם בשעת
הדוחק.

כשיראו לי במוענין, יצירת גולם עם היכולות המיוחדות לו, אז אתייחס לעניין.

הזוג או מי מהם מחלל
שבת בפרהסיא.
ש. הרמב"ם כתב בה' אישות
פ"ה ה"ו: "ולא תנשא נדה עד
שתטהר, ואין מברכין לה
ברכת חתנים עד שתטהר.
ואם עבר ונשא וברך, אינו
חוזר ומברך".
(א). האם לדעת הרמב"ם
מותר בשעת הדחק לשאת
נדה? (ב). האם בתימן נשאו
נדה בשעת הדחק? (ג). אם
כן, האם יש שם אישות
וכאשר נשאו נדה, האם היו
מברכים שבע ברכות רק
תחת החופה או גם בסעודה,
שלאחר הנישואין ובמשך

מה מברכים על מיץ ענבים?
ת. (1). שהכל.
(2). על מיץ ענבים
טבעי שאינו מפוסטר,
ברכת הגפן.
ש. מארי כותב בהלכות
אישות [פ"א ה"ד] עמ' כא: "אך
אם ייחדה לו לשם אישות
ללא קידושין... אין בה איסור
לאו אך יש בה איסור עשה".
מזאת עולה, שבני זוג יהודים
שחיים יחד ללא קידושין
והחליטו להיפרד, צריכים גט,
שהרי הם בגדר נשואים.
אחרת היו עוברים על לאו של
קדשה. האם נכון הדבר?
ואם כן, האם יש
הבחנה בין
מחללי שבת
בפרהסיא לבין
שאינם מחללים?
ש. הרי דין
המחללים שבת
בפרהסיא נלמד
מדין הגויים, שאין
אצלם אשת

ש. מהי דעת הר"י קאפח לגבי
אכילת שווארמה קנויה
שנעשית על ידי צלייה? האם
פיון שצולים אותה היא תהיה
מותרת באכילה?
ת. אם הבשר נצלה
כראוי – מותר, כי
הצלייה בשווארמה היא
ע"י אש, או ע"י חום
חשמלי שהוא כאש, ויש
מקום לדם לזוב.
ש. האם חייל המשטר בחיל
הים יוצא להפלגה, צריך
לברך ברכת "הגומל" כל
פעם, ללא קשר לסכנה
ממשית? (במידה זו) [אם הוא]
יוצא להפלגה בתדירות
(לפחות פעם בשבוע), האם גם
הברכה תהיה בתדירות?
ת. חייל המפליג בים
והגיע ליבשה – מברך
"הגומל". חזר והפליג
והגיע ליבשה – חוזר
ומברך, אפילו בתוך
שלושים יום, ואפילו
בתוך שבוע.

ש. רציתי לשאול מהי דעת
הר"י קאפח לגבי יצירת גולם.
האם הדבר אסור הלכתית או
לא? (הכוונה לגולם, כמו זה
שמסופר שיצר המהר"ל
מפראג).
ת. לא שאלתיו. אני
מערך שהיה משיב
כדלקמן: כשיראו לי
במוענין, יצירת גולם
עם היכולות המיוחדות
לו, אז אתייחס לעניין.
ש. לדעת הר"י קאפח,
(1). מה מברכים על יין
המבושל על ידי פסטור? (2).